

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ ЗАСОБОМ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Ібрагімов Е.Ю.

Буковинський державний медичний університет

Культура здоров'я як засіб формування фахової культури студентів медичного університету У статті порушується проблема формування культури здоров'я як засобу формування фахової культури студентів медичного університету. Розглядаються можливі умови вирішення даної проблеми: розробка критеріїв та відповідних їм показників, що характеризують рівень сформованості фахової культури спеціалістів медичної галузі, набір компетенцій, які можуть бути сформовані у процесі оволодіння всіма компонентами фахової культури. Шляхом міркувань визначено, що процес формування фахової культури має бути спрямований на розвиток загальнокультурних аспектів особистості фахівця та формування його професіоналізму, зокрема, на формування культури здоров'я.

Ключові слова: культура здоров'я, фахова культура, структурні компоненти фахової культури, фахова компетентність, фізичні якості студентів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У системі заходів щодо формування культури здоров'я студентів, зокрема, медичного університету важливою умовою є його власна активність як наслідок усвідомленої потреби до ведення здорового способу життя. Мова йде про забезпечення умов, за яких молода людина стає суб'єктом власного розвитку, самовдосконалення та самооздоровлення. Важливим засобом у цьому напрямку є самостійна робота студентів, яка стає пріоритетною в контексті вимог Болонської декларації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми та на які опирається автор. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що такий важливий аспект, як ставлення до власного здоров'я як засіб формування фахової культури студентів медичного університету ще не став предметом спеціального дослідження. Водночас, доречним буде вказати й на низку протиріч між: вимогами суспільства до підготовки майбутнього лікаря, покликаною формувати, зберігати та зміцнювати своє здоров'я й здоров'я нації, та їх недостатньою практичною реалізацією в умовах освітнього процесу медичних ВНЗ; прогресивними тенденціями щодо підвищення оздоровчого напрямку фізичного виховання й недостатнім використанням оздоровчих технологій у навчально-виховному процесі вищих медичних навчальних закладів.

Основна увага статті зосереджена на аналізі культури здоров'я як засобу формування фахової культури студентів медичного університету. Процес реалізації поставленої мети передбачає розв'язання наступних завдань: аналіз наукових досліджень, щодо означеної проблеми; узагальнення поняття «культура здоров'я», «фахова культура»; виокремлення структурних компонентів формування культури здоров'я студента медичного вищого навчального закладу. Варто зазначити, теоретико-методологічну основу зазначеного дослідження складають положення про філософські, культурологічні та валеологічні підходи до формування культури здоров'я особистості; психологічні та педагогічні теорії про розвиток активності й самостійності суб'єктів пізнавальної діяльності, погляди на формування окремих компонентів здоров'я (М. Амосов, В. Ананьєв, Г. Апанасенко, Р. Баєвський, В. Петренко, Л. Попова, С. Страшко, О. Яременко та ін.); концептуальні ідеї розвитку освіти в

контексті формування культури здоров'я студентської молоді (В. Бобрицька, І. Брехман, М. Віленський, М. Гончаренко, В. Горащук, М. Гриньова, С. Кириленко, В. Клімова, Г. Кривошеєва, С. Лебедченко, В. Оржеховська, В. Скумін, Л. Татарнікова та ін.); положення теорії та методики фізичного виховання (Б. Ашмарін, В. Бальсевич, О. Демінський, Л. Лубишева, Г. Максименко, Т. Ротерс, Б. Шиян та ін.); ідеї особистісно орієнтованого навчання та виховання (І. Бех, І. Зязюн, О. Кучерявий, С. Савченко та ін.); основні положення Законів України «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Концепція неперервної валеологічної освіти, Концепція інтегративної українознавчої валеологічної освіти в Україні, Концепція освіти «Рівний – рівному» щодо здорового способу життя серед молоді України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Теоретичний аналіз дозволив визначити складові культури здоров'я, які необхідно сформувати в студентів медичних ВНЗ, а саме: гуманістичні ціннісні орієнтації та ідеали, які дозволяють орієнтуватися особистості в широкому спектрі цінностей та формувати на цій основі відповідне ставлення до навколишнього світу; знання духовного, психічного та фізичного аспектів здоров'я людини; володіння оздоровчими технологіями для формування, збереження й зміцнення свого здоров'я та здоров'я колег, пацієнтів тощо. У процесі дослідження було встановлено, що найбільш доцільним у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я як спробу формування фахової культури студентів медичного університету є організація їхньої роботи як у навчально-виховному процесі з фізичного виховання, так і в позанавчальний час.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Реформування вищої освіти у сучасному освітньому середовищі вимагає пошуку нових шляхів вирішення проблеми формування особистості, розвитку її фізичних, психічних та духовних сил. Пріоритетність проблеми зумовлена різким погіршенням стану здоров'я молоді. Виявлено, що кількість здорових студентів сьогодні за різними даними становить від 4 до 10%. Значна частина захворювань студентської молоді має так звану дидактогенну природу, тобто викликана або спрово-

вокована безпосередньо умовами навчально-виховного процесу.

Поняття ціннісного ставлення до здоров'я ми визначаємо як суб'єкту діяльність студентів медичного ВНЗ, що включає самоосвіту з питань формування, збереження та зміцнення здоров'я; самопізнання індивідуальних особливостей та самовдосконалення фізичних, психічних і духовних якостей, що забезпечує розвиток фахової культури майбутніх лікарів.

Наголошуємо, під готовністю студентів до формування фахової культури слід розуміти інтегративну якість особистості, що проявляється як ціннісне ставлення та прагнення мобілізувати зусилля до формування власної культури здоров'я, наявність високого рівня знань з питань духовного, психічного та фізичного аспектів здоров'я, володіння вміннями та навичками формувати, зберігати та зміцнювати здоров'я у всіх його аспектах.

У результаті дослідження було теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування фахової культури студентів медичних ВНЗ. До таких віднесено: формування в майбутніх лікарів культури здоров'я; підготовку викладачів фізичного виховання педагогічних ВНЗ до організації роботи з формування культури здоров'я студентів; упровадження в навчально-виховний процес з фізичного виховання медичних ВНЗ оздоровчих технологій, що спрямовані на формування культури здоров'я студентів.

Зазначимо, зростаюча роль фахової підготовки лікарів спрямована на вирішення завдань охорони здоров'я та профілактичної медицини, які вимагають в організації системи вищої професійної медичної освіти не тільки фундаментальних знань про людину (суто медичних і природничо-наукових), але й вирішення проблем, пов'язаних із введенням студентів в полікультурне середовище. Відтак підвищення ефективності фахової підготовки студентів у медичних університетах стає найважливішим завданням вищої школи, оскільки визначальною повинна стати культура здоров'я, провідною стороною якої є духовна, що актуалізує поглиблене вивчення педагогічних проблем підготовки студентів медичного ВНЗ.

Варто зазначити, найважливішим педагогічним завданням у формуванні фахового світогляду майбутнього лікаря стає досягнення фахової культури, який дасть йому можливість включитися в активну професійну діяльність, бути здатним діяти в різних професійних ситуаціях та проявляти себе як компетентна особистість із сформованою духовно-моральною і життєвою позицією.

Підтримуємо думку А. Г. Кравченко, що існують структурні компоненти фахової культури, серед яких компоненти морально-етичного блоку: мотиваційний (охоплює потреби, мотиви, прагнення, бажання та передбачає наявність інтересу до професійної діяльності); ціннісний (сукупність матеріальних і професійно-етичних цінностей, створених людством і включених у цілісний процес професійної діяльності); особистісно-емоційний (гуманістична установка на професійну взаємодію, інтерес до діяльності, готовність вступати в взаємини, інтерес до внутрішнього світу, високий рівень ідентифікації, позитивна Я-концепція, моральність). До критеріїв сформованості фахової культури студентів вищих медичних закладів освіти вважаємо за до-

цільне віднести: когнітивний (відображає рівень засвоєння знань, алгоритмів діяльності та ступінь усвідомлення необхідності участі у професійній діяльності); інструментальний (демонструє рівень оволодіння студентом базовими професійними вміннями та навичками); емоційний (характеризує рівень задоволення від процесу та результату фахової діяльності) критерії [8].

Окреслені нами компоненти та критерії фахової культури віддзеркалюють відповідні рівні сформованості у студентів медичних ВНЗ достатньо стійких якостей та властивостей особистості для формування культури здоров'я. Для визначення сформованості фахової культури у майбутніх медиків пропонуємо виділити три рівні: низький, середній, та високий. Низький (недостатній) рівень, на нашу думку, характеризується емпіричними фаховими знаннями та їх механічним відтворенням, виконанням найпростіших способів дій, нестійкістю ціннісних орієнтацій, відсутністю сформованих умінь і навичок. Значущість культури здоров'я для майбутньої фахової діяльності не достатньо усвідомлена. Характерними є професійна інертність, небажання чи невміння переборювати труднощі. Означений рівень є недостатнім для здійснення професійної діяльності. Середній або достатній рівень визначається оволодінням основних знань, необхідних у професійній діяльності. Через обмеженість ерудиції студенти слабо володіють вміннями та навичками. Значущість культури здоров'я частково свідомо, але оскільки домінують нечіткі уявлення про методи та прийоми діяльності, переважає інтуїтивний підхід до вирішення ситуацій і невміння розв'язувати їх, виникає необхідність продовжити навчання. Високий рівень розвитку фахової культури студента вищого медичного закладу освіти передбачає наявність уявлень про цілі формування культури здоров'я, власний розвиток, бажання й потребу оволодіти фаховою культурою; фахової компетентності (сформовану систему знань і систему умінь); самостійний пошук інформації і шляхів подолання ускладнень; сформовані інтелектуальні й практичні вміння, володіння професійною технікою, які цілеспрямовано і систематично використовуються у діяльності з урахуванням конкретних умов, ситуацій та їх особливостей.

Означений рівень культури здоров'я характеризується також прагненням до подальшого фахового росту та удосконалення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Отже, у результаті опрацювання та аналізу теоретичних засад проблеми фахової культури, приходимо до висновку про складність, динамічність, багатогранність цього явища. Очевидно, що процес формування фахової культури має бути спрямований на розвиток загальнокультурних аспектів особистості фахівця та формування його професіоналізму, зокрема, на формування культури здоров'я.

Аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок. Питанню формування культури здоров'я студентської молоді як цілісного багатоаспектного особистісного утворення присвячено численні праці вітчизняних та зарубіжних учених: філософів та культурологів (В. Клімова, В. Скумін, Л. Сущенко та ін.), психологів (В. Ананьєв, А. Маслоу та ін.); медиків (М. Амосов, Г. Апанасенко, В. Войтенко та ін.); педагогів-класиків (Я. Коменський, Дж. Локк,

І. Песталоцці, Г. Ско-ворода, К. Ушинський, П. Лесгафт, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.), сучасних педагогів (О. Дубогай, М. Гончаренко, В. Горашук, М. Гриньова, С. Кириленко, Г. Кривошеєва, С. Лебедченко, В. Оржеховська, В. Петленко, Л. Татарнікова та ін.); валеологів (І. Брехман, Е. Булич, О. Вакуленко, Л. Жаліло, Л. Животовська, Л. Попова, С. Страшко, А. Царенко, О. Яременко та інші).

Таким чином, було узагальнено визначення поняття «культура здоров'я» – це важливий складовий компонент загальної культури людини, що визначає формування, збереження та зміцнення її здоров'я у освітньому середовищі сучасного університету, зокрема, медичному, формування культури майбутніх лікарів стає сьогодні однією із пріоритетних складових навчально-виховного процесу.

Список літератури:

1. Белоліпецький В. К. Етика і культура управління: учеб.-прак. посіб. / В. К. Белоліпецький, Л. Г. Павлова. – М.: ІКЦ «Март», 2004. – 384 с.
2. Косарев І. І. Педагогічні аспекти вищого медичного освіти / І. І. Косарев, А. В. Попков. – М.: ФГУП Експериментальна типографія. 2003 г. – 274 с.
3. Кравченко А. І. Культурологія: Учебне посібня для вузів / А. І. Кравченко. – 4-е изд. – М.: Академічний Проект, Трикста, 2003. – 496 с.
4. Кузьмін П. В. Професійна культура політолога / П. В. Кузьмін, К. С. Іваненко. – Соціально-гуманітарні знання. – 1999. – № 5. – С. 27.
5. Модель І. М. Професійна культура муніципального депутата: Теоретико-символічний аналіз / І. М. Модель. – Екатеринбург, 1993. – 185 с.
6. Никитин В. А. Соціальна робота: проблеми теорії і підготовки спеціалістів. Учебне посібня. – М.: Московський психолого-соціальний інститут, 2002. – 236 с.
7. Сабатовська І. С. Проблема професійної культури в сучасній вітчизняній соціологічній літературі / І. С. Сабатовська // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – 2002. – Т. 9. – С. 206–214.
8. Уваркіна О. В. Психолого-педагогічна підготовка студентів вищих медичних закладів освіти // Психолого-педагогічні проблеми удосконалення професійної підготовки фахівців сфери туризму в умовах неперервної освіти: Наукові записки. – К.: НІПЦ Перспектива. – 2001. – Т. 2. – С. 153–156.
9. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
10. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>

Ібрагімов Е.Ю.

Буковинський державний медичний університет

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ МЕДИКОВ СРЕДСТВОМ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВЬЯ

Аннотация

Культура здоров'я як средство формування професійної культури студентів медичного університета В статті піднімається проблема формування культури здоров'я як средства формування професійної культури студентів медичного університета. Розглядаються можливі умови рішення данної проблеми: розробка критеріїв і відповідних їм показателів, характеризуючих рівень сформованості професійної культури спеціалістів медичної галузі, набір компетенцій, які можуть бути сформовані в процесі оволодіння всіма компонентами професійної культури.

Ключевые слова: культура здоров'я, професійна культура, структурні компоненти професійної культури, професійна компетентність, фізичні якості студентів.

Ibrahimov E.Yu.

Bukovinian State Medical University

FORMATION OF PROFESSIONAL CULTURE OF MEDICAL STUDENTS BY MEANS OF HEALTH CULTURE

Summary

The problem of health culture as a means of formation of professional culture of medical university students is studied in the article. We consider the possible conditions to solve this problem: the development of criteria and corresponding indicators characterizing the level of formation of professional culture of medical industry experts, the set of competencies, which can be formed in the process of mastering all components of the professional culture.

Keywords: health culture, professional culture, structural components of professional culture, professional competence, physical quality of students.